

Lund den 26 januari 2018

JO-anmälan mot Konstfacks rektor Maria Lantz för grundlagsbrott

Hemställan

Vi hemställer åt JO att utreda huruvida Konstfacks rektor, Maria Lantz, i egenskap av ansvarig för myndigheten, kan ställas till svars för grundlagsbrott i samband med utlysning och handläggningen av en professur i ”visuell kommunikation med inriktning illustration och bildberättande” (dnr KF2017/VO2P/11). De grundlagsregleringar som vi åberopar ur regeringsformen är 2 kap 2 §, 2 kap 3 § samt 12 kap 5 § 2 st.

Bakgrund

I utlysningen (bilaga 1) fastslås att utbildningarna vid Konstfack ”utgår ifrån normkritiska perspektiv”. Vidare utgörs en av bedömningsgrunderna vid tillsättningen av professuren av ”dokumenterad omfattande erfarenhet av en normkreativ praktik (att genom sin praktik undersöka och synliggöra strukturella maktförhållanden)”.

Termen ”normkreativ” förklaras i utlysningen så: ”[n]ormkreativitet sammanfattar det görande som syftar till att omsätta normkritisk analys i praktiken.”

Därför följer att den som inte utövar normkritik och därmed inte är ”normkreativ” inte uppfyller de bedömningsgrunder som anges. Sannolikheten att personen ska få tjänsten reduceras därmed kraftigt. I praktiken är en person som inte varit normkreativ i sin konstnärliga verksamhet, och därmed inte själv omfattar detta perspektiv, utesluten från tjänsten. Detta återspeglas för övrigt i sakkunnigutlåtandena där utvärderingen av de sökandes normkreativa praktik får stort utrymme, ungefär lika stort som utvärderingen av den konstnärliga och pedagogiska skickligheten.

Definitioner

Enligt *Nationalencyklopedin* definieras ”normkritik” som ”metoder och teorier som används för att arbeta mot diskriminering och exkludering”. Vidare sägs att den ”normkritiska tanken är att ett samhälle utan normer och normativa strukturer inte är möjligt, däremot är normerna föränderliga”. Genom att ifrågasätta rådande normer såsom heterosexualitet och därmed utmana ”föreställningen om vad som är normalt undergrävs exkludering”.

Kommentarer

Varken normkritik eller besläktade fenomen kan emellertid sägas vara universellt omfattade utan är snarare sprungna ur en specifik politisk tradition till vänster på den politiska skalan.

Forskare och konstnärer som inte delar denna politiska uppfattning kan således mycket väl vara kritiska till den påstådda nödvändigheten av att kritisera rådande normer, vilka t.o.m. kan uppfattas som väl fungerande och nödvändiga för samhällsstrukturen. Utlysningen utesluter alltså t.ex. sökande med en konservativ politisk åskådning.

Det är vidare fullt möjligt att föreställa sig forskare och konstnärer som av religiösa skäl inte kan ställa sig bakom det tankegods som sammanfattas under ”normkritik” m.m., t.ex. katoliker och ortodoxa kristna, för vilka den heterosexuella normen är påbjuden snarare än problematisk.

Det är uppenbart att kravet på normkreativ praktik varken är politiskt eller religiöst neutralt. Det finns såväl politiska som religiösa inriktningar som i praktiken utesluts av kravet på att ha omsatt normkritik i praktiken. Det kan därför inte vara rätt att staten ställer krav på normkreativ praktik vid anställning i statlig tjänst.

Kravet på normkreativ praktik innebär att staten förhör sig om sökandes politiska och religiösa uppfattning. De sakkunnigutlåtanden som uppstår får därmed karaktär av politiska åsiktsregister. Slutligen uppfyller kravet inte regeln att statliga tjänster ska tillsättas på saklig grund.

Rättsläget

Enligt 2 kap 2 § regeringsformen får ingen av det allmänna ”tvingas att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende”.

Frågan är om utlysningen är förenlig med denna grundlagsreglering. I utlysningen efterfrågas uttryckligen dokumentation på att den sökande utövat normkreativ verksamhet. Som vi sett är sådan verksamhet varken politiskt eller religiöst neutral. Det betyder att den som är intresserad av tjänsten för att ha någon chans måste tillkännage och dokumentera sin åskådning i politiskt och religiöst hänseende. Vi finner därför att denna grundlagsreglering överträts i utlysningen.

Enligt 2 kap 3 § regeringsformen gäller att ”[i]ngen svensk medborgare får utan samtycke antecknas i ett allmänt register enbart på grund av sin politiska åskådning”.

Frågan är om det vid handläggningen av tjänstetillsättningen brustit i förhållande till denna regel. Sakkunnigutlåtandena går i detalj igenom i vilken mån varje sökande uppfyller kravet på normkreativ praktik (för ett exempel se bilaga 2). Enligt ovan är detta krav inte politiskt neutralt utan utesluter vissa politiska uppfattningar. Utlåtandena, som är allmänna handlingar, har därför karaktären av politiskt åsiktsregister. Något uttryckligt samtycke till detta har inte getts. Det föreligger därför brott mot sagda grundlagsreglering.

Enligt 12 kap. 5 § 2 st. regeringsformen gäller att ”[v]id beslut om statliga anställningar ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet.”

Frågan är om kravet på att ha utövat normkritik i praktiken är en saklig grund vid anställning som professor i visuell kommunikation. Vi menar att så inte är fallet. Konstfack skulle visserligen kunna kräva kunskap *om* normkritik då en av uppgifterna för den nya professorn enligt utlysningen är att undervisa i detta. Det vore en saklig grund för anställning som professor i ämnet såsom undervisningen är upplagd.

Men kravet på normkreativitet – dvs. att i sitt konstnärliga arbete ha tillämpat normkritiken – är något annat. Kravet på normkreativ praktik innebär att den sökande själv måste omfatta det normkritiska perspektivet och låta detta komma till uttryck i sitt konstnärskap. Det är

irrelevant i sammanhanget och därför ingen saklig grund i sammanhanget. En parallell: för att undervisa om marxism behöver man själv inte vara utövande marxist. Därför vore ett krav att vara utövande marxist för att få en professur t.ex. i statsvetenskap en osaklig anställningsgrund även om professuren innefattar undervisning om marxism.

Slutsatser

Grundlagen garanterar den enskilde rätten att förhålla sig kritisk till ”normkritik” i den snäva mening som här åsyftas. Det är fullt tillåtet för den enskilde läraren/forskaren eller konstutövaren att arbeta utifrån helt andra utgångspunkter än de som betecknas som ”normkreativa”.

En statlig myndighet som Konstfack har inte rätt att kräva att en potentiell medarbetare förhåller sig positiv till normkritik eller att stipulera att medarbetare i sin gärning som lärare, forskare eller konstutövare ska omsätta en viss politisk uppfattning i praktiken. Högskolan har inte rätt att i samband med tjänstetillsättningar förhöra sig om en sökandes åskådning ”i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende” eller upprätta åsiktsregister.

Kravet på normkreativ praktik innebär att staten förhör sig om sökandes politiska och religiösa uppfattning. De sakkunnigutlåtanden som uppstår får därmed karaktär av politiska åsiktsregister. Slutligen uppfyller kravet inte regeln att statliga tjänster ska tillsättas på saklig grund.

Den aktuella utlysningen strider alltså på dessa tre punkter mot de svenska grundlagarna.

Med aktning,

Erik J Olsson

erik_j_olsson@academicrightswatch.se

046- 211 07 30

Jens Sörensen Stilhoff

jens.sorensen@academicrightswatch.se

073-805 86 80

Magnus Zetterholm

magnus.zetterholm@academicrightswatch.se

046-18 45 56

Bilagor

Bilaga 1: Utlysning av professur i visuell kommunikation.

Bilaga 2: Sakkunnigutlåtande av Beata Bucht